

Doop van de Heer

Oude Kerk Amsterdam, 8 januari 2017

Lezingen: Jesaja 42:1-7; Matteüs 3:13-17

Waarom daalde Jezus af in het Jordaanwater? Het had toch ook geestelijk gekund, zonder natte voeten? En waarom zien we opeens die duif? Het kan toch ook minder naïef, zonder zo'n plaatje? Zonder dat er een vogel zweeft? Zonder vogel boven het water?

Een van de valkuilen van het protestantisme is het afstropen, het weglaten, het vergeestelijken. Het kan ook zonder. Zonder dat je staat of neerknielt, zonder gebaar, zonder gevoel, zonder intimiteit. Het kan ook zonder.

Maar de kerk van de eeuwen heeft het goed begrepen. Het gaat niet zonder. Kerk zijn bestaat niet zonder dat je in water wordt ingedoopt, en zonder dat je het brood eet en de wijn drinkt. Het kan niet zonder sacrament. Het kan niet zonder tasten, aanraken, niet zonder horen maar ook niet zonder zien. Het kan niet zonder. Omdat God mens is geworden, vlees en bloed. Omdat hij zelf heeft uitgedrukt: ik wil niet zonder. Ik wil jouw ziel, dat betekent in de Bijbel: ik wil jou helemaal. Met huid en haar. Ik kom niet alleen bij je binnen als een gedachte. Ik blijf niet hangen tussen je oren. Ik daal af naar je ingewand, ik zing in je bloed, ik laat me proeven op je tong, ik vergeef je zonden in een bad waar je nat van wordt. Je moet van je stoel. Je komt maar naar voren. Wees mens, wees lijf.

De lijfelijkheid van God, zijn keuze om vlees en bloed te worden, maakt dat we zomaar aan hem voorbijschieten als we het geloof liefst abstract houden. Als we het loskoppelen van onze zintuigen, onze ledematen, onze ademhaling, van het raken en smaken.

Jezus daalt af in het water. Johannes de Doper probeert nog: moet je niet doen, je hebt het niet nodig, het kan wel zonder! Jezus antwoordt: Sta het toe, laat het gebeuren, loop het niet in de weg! Want op deze manier past het ons alle gerechtigheid te vervullen.

Jezus gebruikt de meervoudsvorm: het past ons, het betaamt ons. Hij spreekt in de wij-vorm en zo verbindt hij zich met wat vanouds de opdracht is aan ons allen, namelijk alle gerechtigheid te vervullen. Hij gaat door het doopwater, niet als geïsoleerd persoon, maar verbonden. Hij gaat namens en met u en mij. Om vlot te trekken wat ons niet lukt: alle gerechtigheid te vervullen.

Maar wat is gerechtigheid?

In een rechtvaardige samenleving zijn de dingen goed geregeld, zó dat er voor allen levensruimte is, en bescherming, hulp en zorg als die nodig zijn. Zó dat het kwaad wordt aangepakt en misdaad niet loont. Een perfecte samenleving bestaat niet. Maar kijken we wat er elders in de wereld te koop is, dan prijzen we ons gelukkig dat we op deze plek wonen. Natuurlijk gaat er ook onder ons van alles mis, maar we leven niet in een totale chaos, niet de brute willekeur regeert, we liegen er niet allemaal op los, met velen prefereren we de nuance en zoeken we naar menselijkheid, nieuw initiatief in samenleving en milieu geven we graag een kans, er is de nodige ruimte voor debat, om te sturen en te veranderen.

Maar gerechtigheid is in de Bijbel wat boven een dosis goede wil, keurige regelingen en passende voorzieningen uitgaat. We zijn er nog niet als we schermen met normen en woorden en netjes checklisten afturven.

Gerechtigheid — woont in het huis van compassie. Gerechtigheid is een haard van Gods aanwezigheid. Zeker, gerechtigheid is dat je de dingen voor elkaar goed regelt, formeel, op papier, in de rechtspraak, op het werk, in je huwelijk of bij een scheiding. Maar gerechtigheid is ook nog de aanraking, dat ik jou wil horen en zien, dat ik je hand vastgrijp. Dat ik naaste wil zijn voor jou — jij die op mijn weg gekomen bent.

Gerechtigheid is soms het luide protest, is hardop zeggen waarop het staat, wat ten enenmale niet door de beugel kan. Maar is zeker ook is het wat in stilte gebeurt, wat niet de krant haalt; wat niet in het openbaar geroepen wordt, maar in het verborgene gedaan.

Wat gerechtigheid ten diepste is wordt ons duidelijk als we Jezus door het evangelie heen volgen en horen wat hij zegt en zien wat hij doet.

Maar om te beginnen levert het Oude Testament prachtige tekeningen van wat gerechtigheid is.

Het boek Jesaja levert een aantal fijnzinnige schetsen van menselijkheid. In een collage van ragfijne tekeningen zien we een menselijke gestalte uitgebeeld. Knecht of dienaar heet die gestalte. Hoor, hij schreeuwt niet. Op de tekening voor deze zondag houdt God zijn hand vast. Er is de aanraking, want God is meer dan een verheven gedachte. Er is sprake van een uliem vastgehouden worden, een diep bevestigd worden. Wie zich erkend en bemind en bevestigd weet, heeft veel te geven. Zo is het ook met de knecht.

In onze wereld van geweld en boos geroep blijkt op die stille menselijke gestalte te worden gewacht: de verste eilanden wachten op hem die het gekrookte riet niet breekt, die wat er bij mensen aan mogelijkheden sluimert en flakkert niet dooft. Hij opent de ogen van wie het niet meer ziet. Hij laat vrijuit gaan wie aan alle kanten is klem komen te zitten.

Hoe indrukwekkend zijn de subtiele tekeningen van die knecht in het Jesajaboek. Wat is de mensheid in deze tedere tekeningen wel niet meegegeven aan verwachting, aan roeping en hoop.

Wat die knecht in stilte doet, dát is precies ‘alle gerechtigheid vervullen’.

De opdracht en de belofte die uit deze tekeningen spreekt, heeft Jezus omarmd. Hij is ermee het water in gelopen. Zoals ooit Jozua met het volk door het water van de Jordaan trok om land vol belofte te gaan betreden, zo gaat zijn naamgenoot Jezus door het water, niet als enkeling maar verbonden. Tot de knecht uit Jesaja werd het al door God gezegd: ik stel je tot een verbond met de mensen, in jou leg ik de verbinding, rond jou weef ik mijn wereldwijde web. Via jou trek ik de hele wereld naar de overkant.

Oude liederen en gebeden in de kerk zingen over de wereldwijde betekenis van het afdalen van Jezus in het water. Omdat Jezus in het water afdaalt, is voortaan alle water geheiligd. Het water van de gracht en het water uit de kraan, het water van de doopvont. Alle water vertelt nu dat de

wereld terechtkomt. En als ik mijn hand doop in de wijwaterbak van de Nicolaaskerk bij het Centraal Station of in de Jordaan van de St.-Joriskapel aan de Oudezijds of gewoon als ik onder de douche sta, mag ik weten dat ik terechtkom. Het door Christus' doop geheiligde water getuigt ervan dat alle gerechtigheid wordt vervuld, dat alle obstakels worden weggenomen zo dat ik terechtkom — evenals mijn lieve onmogelijke naaste.

Kun je bij de kerk horen zonder gedoopt te zijn? Kan het ook zonder? Wij weten nu dat het niet zonder kan. Dat opnieuw mens worden niet kan zonder het aanraken. Zoals een kind niet gedijt als er geen aanraking is. Je bent een mens. Met hart en ziel, met een lijf, met ogen die open mogen, en een mond die in brood en wijn mag proeven hoe goed hij is, de Heer.

Het woord wil sacrament worden, wil steeds weer vlees en bloed worden, want God wil mens worden. Daarom gaan wij door het water en geven elkaar een hand vol vrede, daarom eten we het manna uit de hemel en drinken we de beker van de vreugde. Om te weten dat heel de schepping en heel de mens door God worden bemind en geheiligd.

‘Dit is mijn zoon, de geliefde, in wie ik welbehagen heb’, zo klinkt de stem boven het water als Jezus uit de Jordaan opklimt naar de oever en als daar die vogel vliegt, een duif. ‘Lieve zoon, lieve dochter, in wie ik welbehagen heb’ — die woorden zijn de stem boven elk doopwater en boven het wijwater van de Amsterdamse grachten. Om die stem vol welbehagen te verstaan komen wij naar de kerk. Want in woord en sacrament wordt uitgedrukt wordt wat boven de gracht al in de lucht hangt: dat wij geliefde dochters en zonen van God zijn. Hoor maar, proef en zie, meer dan ons tekort zijn wij mensen met een belofte en een opdracht. Verbonden met die ene die door het water ging, die ‘wij’ heeft gezegd en ons allen heeft vastgehouden. Want — alle gerechtigheid vervullen gaat niet zonder: gaat niet zonder u en ook niet zonder die mens voor wie u en ik deze week op de een of andere manier beslissend en eenvoudig naaste mogen zijn

in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.